

מראי מקומות- סנהדרין ו'

דשלא כהלכה דנתי כמו שאמר הבעל דין, היינו משום דהדיין יש בו יראת שמים ומודה שטעה. וביאר הקצות דעתו, דאף דאין הדין חוזר, משום דסוגיין דעלמא דלא כדעתו, מ"מ מהני פסק הדיין לגבי עצמו, ואינו חייב לשלם א"כ הוא ירא שמים ומודה שטעה. אבל היכא שאינו מודה, יכול לומר קים לי כמו הצד שדנתי, ויהי פטור מלשלם. אבל הקצות צידד לחלוק עליו, דהדיין חייב לשלם אפי' אם אינו מודה שטעה, דכל היכא דאיכא טעות בשיקול הדעת לא מצי לומר קים לי (אבל כ' דקשה לחלוק על התמים דעים, ובפרט שאמר כן בשם גדול וקדמון).

(ה) **לימא כתנאי ביצוע בשלשה- כ' היד רמה** (ד"ה ואמרי') דמה דקורין לפשרה "ביצוע", היינו משום דנוטל ממון מזה ונותן לזה שלא כדין, ולהכי קרי לי' ביצוע, שהוא לשון גזל. ולכן דוקא לר"מ קורין אותו ביצוע, משום דס"ל דאסור לעשות כן, אבל רבנן, דס"ל דמותר לעשות כן, קורין לי' פשרה, דלדבריהם אי"ז גזל. **עוד** ביאר הרמ"ה באו"א, ע"פ מה דא"י בגמ' דס"ל לר"מ דמקשינן פשרה לדין, וס"ל לרבנן דלא מקשינן פשרה לדין. דא"כ י"ל דלפי ר"מ צריך לבצוע הממון ולחלקו כדי שלא יהא אחד מהם מפסיד יותר מחבירו, דצריך להיות מדקדק הרבה בזה כיון דהוקש לדין, משא"כ לפי רבנן דס"ל דלא מקשינן פשרה לדין, א"כ שפיר אפקוה בלשון פשרה, דהיינו לשון קל, שאין צריך לדקדק בדבר כל כך.

(ו) **והכא בהא קמיפלגי, דמר סבר מקשינן פשרה לדין, וכו'- ע' בברכת אברהם ש"כ** לחקור בגדר פשרה, האם זה מתנה ומחילה בעלמא מצד בעלי הדברים, אלא דסדר הוויתור הוא ע"י הדיינים כפי מה שנראה להם, או דלמא דפשרה הוי ג"כ דין, שידונו בדרך פשרה הנראית צדק כפי המצב, וגם זה בכלל צדק צדק תשפוט, שיכריעו איזה פשרה ראוי לעשות מצד היושר. וכ' בדפשוטות זה תלוי במח' אם מקשינן פשרה לדין או לא, דאם זה התחייבות בעלמא, כמו מתנה או מחילה,

(א) **דאמרו לי' דיינת לן דין תורה- ע' במאירי** שהביא ב' ביאורים בזה. (א) דמה שאמרו דננו כדין תורה, הו"ל כמו שקבלו עליהם לענין דהוי דינו דין, אפי' אם אינו דן באופן שקבלוהו (דהיינו, שלא דנס ע"פ דין תורה, דטעה), ולכן דינו דין, אבל עכ"ז צריך לשלם. (ב) עוד פי' דאין הכוונה שאמרו בפירוש שידונם דין תורה, דאם היו אומרים כן, אז הי' הדין דאינו קבלה כלל כלפי דין זה, שהרי אמרו לו לדונם דין תורה, והוא לא עשה כן, ולכן אין הדין חל בכלל. אלא הביאור הוא דכיון שיכולין לומר דננו דין תורה, א"כ יכולין לומר כך הי' דעתנו, שתדוננו דין תורה, ולכן חייב לשלם, אף דדינו דין [כיון דלא אמרו כן בפירוש, כ"צ בכונתו].

(ב) **אלא דטעה בשיקול הדעת- כ' היד רמה** (ד"ה דייקנין) בשם הירושלמי, דהחיוב לשלם הוא משום "שהגיס עצמו לדון יחיד דין תורה, ותנן אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד". וע' בש"ך (חו"מ כ"ה, ט"ו, אות ה') שכ' דלכאור' כל זה שייך רק בדן יחיד, אבל בג' הדיוטות לא יהי' הדין כן, דהא אין דנין יחיד, וזה לכאור' ק' על הראשונים דס"ל דאף ג' הדיוטות צריכין לשלם. ותי' דמה שהירושלמי ביאר כן, זהו לשיטת הירושלמי דס"ל דלא דאין דינא דגרמי, ואה"נ, לפי הירושלמי כל המחייב הוא רק מה שהוא דן יחיד, ולכן ג' הדיוטות יהיו פטורים. אבל לפי שי' הבבלי, דדאין דינא דגרמי, א"כ ה"ה ג' הדיוטות יהיו חייבין לשלם.

(ג) **וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייהו- פרש"י** לקמן (לג. ד"ה סוגיין) דהיינו דרוב הדיינים נראין להם דברי שי' האחרת. וכע"ז כ' הרמב"ם (סנהדרין ו', ב'), "ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחר". וברבנו חננאל כאן אי' דסוגיין דשמעתתא כחד מינייהו, היינו דמקשו ומפרקו אליבא דחד מינייהו.

(ד) **וסוגיין דעלמא אליבא דחד מינייהו- ע' בקצות** (כ"ה, ד') דהביא מהתמים דעים (ר"ז) דמה דמשלם הדיין, ולא מצי אמר הראוני

מותר לו לבצוע, דכיון דהי' דיינ, הי' צריך לפסוק ע"פ דין.

(ט) **אוהב שלום ורודף שלום, וכו' - פי' המהרש"א** שהזכיר ג' מיני שלום, דהיינו שלום לשמים ולעצמו ולבריות. דהיינו, דמי שעושה פשרה עושה שלום בינו ובין שמים, שהרי באמת המשפט והדין לאלקים הוא, וכדלקמן כל הנוטל מזה ונותן לזה, וכו', וזהו אוהב שלום לאביו שבשמים. ומה שהוא רודף שלום, היינו משום דבעצם ע"י הדין יכול המתחייב לברוח ממנו, ויהי' שונא לדיין, וע"י הפשרה רודף השלום שיהי' לו ממנו, וזהו השלום שיש לו לעצמו, דהיינו בין הבעלי דין והדיין. ומה דאי' דמשים שלום בין אדם לחבירו, היינו בין הבעלי דינים, לפי שהפשרה היא בהסכמת שניהם, משא"כ הדין, דלעולם אין המתחייב בדין מוחל טענתו כנגד בעל דינו, אף אם בעל דינו יצא זכאי בדין.

(י) **אין זה מברך אלא מנאץ - ע' ברמב"ם** (ברכות א', י"ט) דכ' דאין מברכין על שום דבר האסור, אבל הראב"ד חולק עליו, וכ' דזהו רק דין בזימון, שאין מזמנין עליו, אבל ודאי צריך לברך עליה ברכת הנהנין. וכ' הכסף משנה בשם הרא"ש שנראה כדברי הראב"ד, משום ברייתא דין, דאיי"ז מברך אלא מנאץ, ומשמע דבעצם צריך לברך, אלא דברכתו ניאוצ' הוא לד' (וע' במה שהק' רעק"א [הובא שם במהדור' פרנקל, והוא מתוס' רעק"א בריש פרק ז' דברכות] על דיוק זה). והק' עליו הכס"מ דהא בדוכתי אחרוני משמע כשי' הרמב"ם דבאמת אין מברכין, ע"ש במה שהאריך בזה. וע"ע במאירי שכ' דאינו מברך על מצות חלה, אבל ודאי צריך לברך עליו המוציא וברכת המזון, דאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה. ולענין חיוב הפרשת חלה בגזל עיסה, ע' בעונג יו"ט (ל"ט).

(יא) **מנין לתלמיד שיושב לפני רבו וכו' - כ' היד רמה** דבאמת יש ג' סברות לומר דהתלמיד יהי' פטור מלומר שום דבר. א' דלא רמיא עליה הדין, (ב' ס"ד אמינא דצריך לשתוק משום כבוד רבו, ג') שלא יהא העשיר רודפו

א"כ בעצם הכל תלוי ברצונם, ומה מקישין, אבל אם זה כח לדון כן, מצד שזה ג"כ א' מסדרי משפט, לדון פשרה הראוי' והוגנת, א"כ שפיר י"ל דיש מה ללמוד פשרה מדין. וע"ש שכ' לדקדק ממש"כ היד רמה (ד"ה והשתא, בביאורו הב') דס"ל דבזה נח', דר"מ סובר דמה דצריך ג' היינו כדי שיעיינו היטב לפי מה שעניניהן רואות כדי שלא יטריחו על א' מבעלי הדין יתר מדאי, ורבנן סברי לא מקשינן פשרה לדין, ואם משום שלא יטריחו על א' מבעלי הדין יתר מדאי, בחד סגי, דהא לאו דינא הוא, וגם א' יכול לכוון בזה שלא להטריח א' יותר מדאי.

(ז) **והלכתא פשרה צריכה קנין - הק' הר"ן**, דהא אי"ז שיטת התלמוד כן, להוכיח דפשרה אינה צריכה קנין, ולא לדחות ההוכחה, ומ"מ לומר דהלכתא דפשרה צריכה קנין. והביא דמכח קו' זו גורסים התוס' דמוכיחין דפשרה באמת צריכה קנין (ודלא כתוס' אצלנו, שכ' דבאמת צריכה קנין, ומה שהק' הגמ' דא"כ למה צריך ג', פי' תוס' שהוא משום דבתרי הו"ל כמו קנין בטעות). אבל הר"ן כ' דמה דהגמ' הוכיח דפשרה אין צריכה קנין, זהו אליבא דמ"ד דפשרה הוא בשנים או בשלשה, דאינהו ע"כ ס"ל דאינה צריכה קנין, ולכן צריך ב' או ג' לעשות פשרה. והגמ' ס"ל דאע"ג דרבנן ס"ל דפשרה נעשית בחד, מ"מ ס"ל דלא פליגו עליהו בדין הקנין, ונשמע נמי דלרבנן דאין צריכה קנין. אלא דהגמ' מסיק דקיי"ל באמת כמ"ד דפשרה נעשית בחד, וס"ל להגמ' דפשרה באמת צריכה קנין, ושאינן להביא ראיה ממ"ד דצריכה ב' וג' למ"ד דאין צריך אלא חד.

(ח) **אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום - פרש"י**, וכיון שהי' שומע מחלוקת ביניהם קודם שיבואו לפניו לדין, הי' רודף אחריהן ומטיל שלום ביניהן. וכ' החמרא וחיי בשם המהרי"ט אלגאזי דרש"י פי' כן לשיטתו דקודם שיבאו לפניו שפיר יכול לבצוע, ורק משבאו לדין אסור לדיינים לבצוע. אבל תוס' כ' דאהרן לא הי' דיינ בכלל, ולכן ודאי הי' מותר לו לעשות פשרה, אבל אם הי' אהרן דיינ, משמע דאפי' קודם שבאו לפניו לא הי'

[וק"ק, דזה שייך אצל הדיין גופי" ג"כ, ואולי י"ל דיהי' העשיר ירא לרדוף הדיין, אבל תלמידו שפיר יהי' רודף], ולכן קמ"ל לא תגורו (ל' רבים) דלכ"ע אזהר רחמנא שלא לגורו, דהיינו אף תלמיד לפני רבו.

יב) היכי דמי גמר דין... איש פלוני אתה חייב- כ' השטמ"ק בב"מ (יז. ד"ה והרא"ש) בשם הרא"ש, דלשון זה לאו דוקא, דבאמת אין הגמר דין עד שאומר צא ותן לו, אלא דנקט הגמ' לשון זה משום שיש דין שלא שייך בו הלשון צא ותן לו, ולכן נקט לשון חייב ופטור דשייך בכל הדינים. אולם ע' ביד רמה (ד"ה אמר מר) דנקט דלשון הגמ' כפשוטו, והק' דמ"ש מבעלמא דאמרי' דאינו נחשב גמר דין עד שאומרים לו צא ותן לו, ותי' דהתם מיירי לגבי דעת בעלי הדין, דלסברתם כל זמן דלא אמרי צא תן לו סבר אכתי לא פסיקא להו מילתא לרבנן, אבל הכא לדעתא דבי דינא תליא מילתא, ומכי אמרי לי' איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב הוי גמר דין, ושוב אסור לבצוע.